

FAVQULODDA VAZIYATLAR XAVFI TUG'ILGANDA VA SODIR BO'LGANDA HARAKATLANISH.

Bekturov Dilshod Xoltursinovich

Toshkent viloyati Favqulodda vaziyatlar Bosh boshqarmasi Olmaliq shahar Hayot faoliyati xavfsizligini o'qitish markazi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada favqulodda vaziyatlar xavfi yuzaga kelganda hamda ular sodir bo'lgan paytda aholining to'g'ri harakatlanishi, xavfsizlik choralariga rioya qilishi va tezkor evakuatsiya jarayonlarini tashkil etish masalalari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, favqulodda vaziyatlarning oldini olish, zararini kamaytirish hamda aholini muhofaza qilishning muhim jihatlari tahlil qilinadi.*

Kalit so'zlar: *favqulodda vaziyat, xavfsizlik, evakuatsiya, muhofaza, tabiiy ofat, texnogen halokat.*

ACTIONS TO TAKE WHEN THERE IS A THREAT OF AN EMERGENCY AND WHEN IT OCCURS.

Bekturov Dilshod Kholtursinovich

Training Center for Life Safety, Almalyk City, Main Department of the Ministry of Emergency Situations of Tashkent Region, Uzbekistan.

Annotation: *This article examines the proper actions of the population when there is a risk of emergency situations and when they occur, adherence to safety measures, and the organization of rapid evacuation processes. It also analyzes important aspects of preventing emergencies, reducing their consequences, and protecting the population.*

Keywords: *emergency situation, safety, evacuation, protection, natural disaster, technological accident.*

Hozirgi kunda dunyoning turli hududlarida tabiiy va texnogen favqulodda vaziyatlar tez-tez uchrab turmoqda. Bunday hodisalar inson hayoti va sog'ligiga jiddiy xavf tug'diradi, katta iqtisodiy zarar yetkazadi hamda atrof-muhitga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli favqulodda vaziyatlarning oldini olish, ularning oqibatlarini kamaytirish hamda aholining xavfsizligini ta'minlash davlat va jamiyat oldida turgan muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Favqulodda vaziyatlar yuzaga kelganda fuqarolarning to'g'ri va ongli harakat qilishi ko'plab insonlarning hayotini saqlab qolishga yordam beradi.

Favqulodda vaziyat tushunchasi va turlari

Favqulodda vaziyat — bu muayyan hududda sodir bo‘lib, odamlarning hayoti va sog‘ligiga, moddiy boyliklarga hamda atrof-muhitga zarar yetkazishi mumkin bo‘lgan holatdir. Favqulodda vaziyatlar kelib chiqish sabablariga ko‘ra bir necha turlarga bo‘linadi: tabiiy, texnogen va ekologik.

Tabiiy favqulodda vaziyatlarga zilzila, toshqin, sel, ko‘chki, qurg‘oqchilik, kuchli shamol va boshqa tabiiy ofatlar kiradi. Texnogen favqulodda vaziyatlar esa sanoat korxonalaridagi avariya, transport halokatlari, portlashlar, yong‘inlar va turli texnik nosozliklar natijasida yuzaga keladi. Ekologik favqulodda vaziyatlar esa atrof-muhitning keskin ifloslanishi yoki tabiiy muvozanatning buzilishi bilan bog‘liq holatlardir.

Har qanday favqulodda vaziyat katta talafotlarga olib kelishi mumkin. Shuning uchun ham bunday vaziyatlarning oldini olish, xavf tug‘ilganda to‘g‘ri harakat qilish va zarur choralarni ko‘rish juda muhimdir.

Favqulodda vaziyat xavfi tug‘ilganda amalga oshiriladigan harakatlar

Favqulodda vaziyat xavfi paydo bo‘lganda eng avvalo aholiga ogohlantirish signallari beriladi. Bunday signallar sirena, radio, televizion xabarlar yoki boshqa aloqa vositalari orqali yetkaziladi. Aholi ushbu signallarni eshitganda darhol rasmiy axborot manbalariga murojaat qilib, berilayotgan ko‘rsatmalarga amal qilishi kerak.

Xavf tug‘ilganda fuqarolar quyidagi choralarni ko‘rishlari lozim:

- vahimaga berilmaslik va vaziyatni to‘g‘ri baholash;
- zarur hujjatlar, pul mablag‘lari va muhim buyumlarni tayyorlab qo‘yish;
- dori-darmonlar, ichimlik suvi va oziq-ovqat zahirasini tayyorlash;
- birinchi yordam vositalarini tayyor holda saqlash;
- uyda gaz, elektr energiyasi va suv tarmoqlarining holatini tekshirish;
- oila a‘zolari bilan favqulodda vaziyatda uchrashish joyini kelishib olish.

Agar evakuatsiya ehtimoli mavjud bo‘lsa, fuqarolar oldindan xavfsiz hududlar va evakuatsiya yo‘nalishlari haqida ma‘lumotga ega bo‘lishlari zarur. Bu esa xavfli vaziyatlarda tez va tartibli ravishda hududni tark etishga yordam beradi.

Favqulodda vaziyat sodir bo‘lganda harakatlanish tartibi

Favqulodda vaziyat sodir bo‘lgan paytda eng muhim qoidalardan biri — vahimaga berilmaslikdir. Vahima insonning to‘g‘ri fikrlashiga to‘sqinlik qiladi va noto‘g‘ri harakatlarga olib kelishi mumkin. Shuning uchun ham har bir fuqaro imkon qadar xotirjamlikni saqlab, rasmiy xizmatlarning ko‘rsatmalariga amal qilishi lozim. Agar evakuatsiya e‘lon qilinsa, fuqarolar belgilangan yo‘nalishlar bo‘yicha xavfsiz hududga ko‘chiriladi.

Evakuatsiya vaqtida quyidagi qoidalarga amal qilish zarur:

- eng zarur buyumlar va hujjatlarni olish;
- gaz, elektr va suv tarmoqlarini o‘chirish;

- uy eshik va derazalarini yopish;
- bolalar, qariyalar va nogironlarga yordam berish;
- qutqaruv xizmatlari ko'rsatmalariga rioya qilish.

Favqulodda vaziyat paytida jarohatlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish ham muhim hisoblanadi. Agar odam jarohat olgan bo'lsa, qon ketishini to'xtatish, jarohatni bog'lash yoki zarur bo'lsa sun'iy nafas berish kabi choralar ko'rilishi mumkin. Shundan so'ng imkon qadar tezroq tibbiy yordam chaqirish zarur.

Evakuatsiya jarayonida aholi harakati

Evakuatsiya — bu odamlarni xavfli hududdan xavfsiz hududga vaqtincha yoki doimiy ko'chirish jarayonidir. Evakuatsiya favqulodda vaziyatlarning salbiy oqibatlarini kamaytirish maqsadida amalga oshiriladi. Evakuatsiya vaqtida tartib-intizomni saqlash juda muhim. Fuqarolar belgilangan transport vositalaridan foydalanishlari yoki piyoda ravishda xavfsiz hududga yo'l olishlari mumkin. Evakuatsiya jarayonida aholi bir-biriga yordam berishi, ayniqsa bolalar va qariyalarga alohida e'tibor qaratishi zarur. Evakuatsiya punktlariga yetib kelgandan so'ng fuqarolar vaqtinchalik yashash joylari bilan ta'minlanadi. Bu joylarda oziq-ovqat, tibbiy yordam va boshqa zarur xizmatlar tashkil etiladi.

Favqulodda vaziyatlardan keyingi harakatlar

Favqulodda vaziyat tugagandan keyin ham ehtiyot choralari amal qilish zarur. Rasmiy organlar ruxsat bermaguncha xavfli hududga qaytish tavsiya etilmaydi. Chunki binolar shikastlangan bo'lishi yoki boshqa yashirin xavflar mavjud bo'lishi mumkin.

Hududga qaytgan fuqarolar quyidagi choralarni ko'rishlari lozim:

- bino va inshootlarning xavfsizligini tekshirish;
- gaz va elektr tarmoqlarining holatini nazorat qilish;
- ichimlik suvining tozaligiga ishonch hosil qilish;
- zarur bo'lsa tibbiy yordamga murojaat qilish.

Shuningdek, favqulodda vaziyat natijasida yetkazilgan zararlarni baholash va ularni bartaraf etish ishlari ham muhim ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, favqulodda vaziyatlar inson hayoti va jamiyat xavfsizligi uchun katta tahdid hisoblanadi. Bunday vaziyatlarda aholining to'g'ri va ongli harakat qilishi talafotlarni sezilarli darajada kamaytirishi mumkin. Shu sababli har bir fuqaro favqulodda vaziyatlar paytida qanday harakat qilish kerakligini bilishi, xavfsizlik qoidalariga amal qilishi va doimo ogoh bo'lishi zarur. Favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik ko'rish, ogohlantirish signallariga e'tibor berish va rasmiy xizmatlar ko'rsatmalariga amal qilish orqali ko'plab insonlarning hayoti saqlab qolinadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining "Aholini va hududlarni favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish to'g'risida"gi qonuni.
2. Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish bo'yicha uslubiy qo'llanmalar.
3. Fuqaro muhofazasi asoslari. O'quv qo'llanma.

